

Carl Erik Kühl

OM FREMBRINGELSER

(1975?)

Om enhver *akt* vil vi sige, at den *fuldbyrdes* i sit *udfald*. Rejsen hjem fuldbyrdes i hjemkomsten. Tællingen af objekter i en kollektion fuldbyrdes i antallets afdækning. Frembringelsen fuldbyrdes i det frembragte.¹

En akt, hvis udfald det er, at noget er det, det er, kalder vi en *konstituerende* akt. I det følgende vil vi forsøge at tænke enhver frembringende akt som en konstituerende akt.

Udfaldet af den skabende akt kaldes *værket*. Vi omgås den skabte ting som værk, så længe vi omgås den som konstitueret ved et virke. Imidlertid er det muligt at finde tingen og at bruge den - og dog se bort fra den som værk.

Det karakteristiske træk ved "den tekniske tidsalder" er i denne forbindelse ikke tendensen til at se bort fra værket som værk, men - snarere - at der ikke er noget at se bort fra.

Hermed er ikke sagt noget om, at de ting, vi i "den tekniske tidsalder" dagligt omgås, ikke er frembringelser. Det er ikke sagt, at der ikke *er* en akt at se bort fra. Vi har blot sagt, at akten - i almindelighed - ikke er en skabende akt, og at tingene ikke er værker.

Det, som en akt til enhver tid *efterlader til forefindelse* og dermed *skiller sig fra*, kaldes aktens *spor*. Det er klart, at akten også ved sin fuldbyrdelse kan sætte spor.

Det hører til sporets væsen, at det - netop som efterladt - ikke nødvendigvis eller først kommer til syne som spor. Sporet forbliver spor, selv om det ikke er tydeligt, dvs. ikke lader sig forklare som spor *af* eller *efter* det-og-det. Sporet forbliver spor, også når det kommer til syne som noget ganske andet.

Det blik, som kastes fra et sted uden for - dvs. tilbagetrukket fra et sted konstitueret ved tilbagetrækningens akt - den daglige gøren og laden, falder før det praktiske henblik på sporet. "Noget er *anderledes* end i går - hvad er der mon sket?", hedder det i samme åndedrag.

¹ Aktens udfald er ikke "noget" til *forskel fra* akten "selv", og kun noget *andet end...* ved at være "det", akten fuldbyrdes i. Men akten må tænkes ved sin fuldbyrdelse. Og fuldbyrdelsen må tænkes som en op-gåen-i udfaldet. Derfor må enhver *forestillende* tænkning sætte skel - dvs. skelne - imellem akten og udfaldet. Således bliver hjemkomsten til en hjemme-væren, antallets afdækning bliver til en viden-antallet, det frembragte bliver til et produkt. Og akten "selv" tænkes bare, idet den "hentes ud fra" det, den fuldbyrdes i, under bevarelse af udfaldet som *sigte*.

Kun når den praktiske gåen-efter-... er en op-sporing-af-..., kommer sporet som sådan til syne i lyset af praksis.

Rengøringshjælpen tømmer askebægret for aske. Det er muligt, at både bæger og aske er kommet til siden sidst. Men askebægret har sin plads i stuen, asken ikke.

Detektiven lokaliserer askebægret som stedet for et spor. Asken *ser* han straks som spor af rygning, og hvis han har næse for det, *tyder* han sporet som spor af rygning af et bestemt cigaretmærke. Og hermed er den gode detektiv godt på vej - dvs. på sporet af forbryderen. (Han har fået *flere* ting at gå efter *andre* steder: tomme cigaretpakker, gule tænder, etc. For hvert genkendt spor tæller mangfoldigt andet som spor).

Uden for den egentligt opsporende praksis kommer sporet - om overhovedet - kun til syne i lyset af praksis som noget *andet* end spor. Og kun som påfaldende, påtrængende, forstyrrende i den ikke-opsporende praksis, idet den netop leder *fra* denne praksis og over "på sporet".

Netop det spor, som akten sætter ved sin fuldbyrdelse, er fjernest at øjne som spor af akten. Akten fuldbyrdes i sit udfald som en opgåen-i dette udfald: Sporet er allerede artikuleret som noget *andet* end spor.

Dette er særlig klart, når akten er en frembringelse af en ting. Akten fuldbyrdes da i den frembragte ting: tingen står der, dvs. fremstår, i sig selv. Aktens udfald er tingens selvstændighed. Tingen, brugstingen, er sporet af en akt; men af en akt, der netop fuldbyrdes i og ved brugstingens fremtræden som færdig til..., brugbar som... etc. Tingen står der *i* sig selv. Du må "ud af en verden" for at se, at den også står *for* noget andet!

Det, som en frembringende akt ved sin fuldbyrdelse efterlader til forefindelse, kaldes *produktet*. Produktet er altså udfaldet af den frembringende akt forstået *som spor* af akten. Men netop som spor tydes det sjældent, da det for det meste er u-tydeligt og intet be-tyder i praksis.

Hermed er endnu ikke draget en sondring imellem den skabende akt og andre former for frembringelse. Det, som er sagt om *sporet*, gælder for enhver frembringende akt. Enhver frembringende akt "har" et produkt. Alligevel er det netop af produktet, vi vil aflede den anden form for frembringelse: *produktion*.

Produktion er den frembringende akt, der fuldbyrdes i produktet. Produktionen fuldbyrdes i sit udfald, idet den *skiller sig fra* dette udfald.

Den skabte ting, *værket*, er det, den er, ved at være udfaldet af den skabende akt.

Den producerede ting, *produktet*, er det, den forefindes som: tjenlig til det-og-det, brugbar til det-og-det, etc. (Også: prydlig i den-og-den sammenhæng, etc.).

Det er ikke sikkert - om end sandsynligt - at en skabt ting tydeligere end en produceret viser spor - dvs. viser sig som spor - af den frembringende akt. At skabe en ting er dog til enhver tid at *præge* den. For produktets vedkommende er *varemærket* en tilføjelse: noget, som selv frembringes *efter* produktionen, anbringes *på* produktet, og som i realiteten bare tilkommer produktet som vareprodukt.

Den *producerede tings historie* "begynder", idet tingen første gang tages i brug. Men hvis den selv

bruges til frembringelse af andre produkter - dvs. i akter, der netop fuldbyrdes i deres udfald ved at skille sig fra dette udfald - er denne historie allerede bevilget til glemsel. Tingen forefindes til enhver tid i en vis *stand*. Som sådan tillægges den værdi: den er bedst, når den er ny, eller når den er så god som ny.

Den *skabte tings historie* derimod er allerede "begyndt", idet skaberen giver sig i kast med frembringelsen. At omgås værket som værk er at omgås den skabte ting i overensstemmelse med dens historiske bestemmelse. Det sker, når vi bruger og bevarer, skåner og plejer den som det, den er skabt til, og lader den stå åbenlyst som værende skabt. Det sker, idet signatur, udsmykning og andet åbenbart særpræg vidner om, hvor, når, i hvilken anledning, til hvis ære tingen er skabt. Dersom vi ser og bruger tingen i sin blotte tjenlighed, bliver alt dette tilføjelser. Men vi ser da også netop bort fra det, den "først" er: et værk. Dersom tingen *er* et produkt, er der ikke noget væsensmæssigt at se bort fra i og ved tjenligheden. Signaturen hedder varemærke. Udsmykningen er "bare til pynt". *Sær-præget* er erstattet af *sær-heder*.

Tingen *står-i-sig-selv* og er som sådan allerede *lig-sig-selv*. Men den *står-i-sig-selv-i-verden* og er følgelig bare - dvs. er følgelig bare *lig-sig-selv* - idet den anviser andre ting at være noget *andet-end* den-selv.² Enhver: ting er en *sær-lig* ting.

At tingen *står-i-sig-selv-i-verden*, vil sige, at den allerede *hører-til* i verden. Således "kommer" den bare til verden, for så vidt den lader sig *kalde* særlig. Det, ved hvilket tingen lader sig kalde (benævne, angive som, udpege som) særlig, er tingens særlighed. Mennesket kalder. Mennesket *er* i verden. Tingen *er* sin særlighed.

At *enhver* ting er en særlig ting, betyder, at en anden ting ikke blot og ikke først og fremmest er noget andet-end..., men selv er konstitueret i *sin* særlighed. Som sådan er enhver ting selv - omvendt, om man vil - netop i sin særlighed, noget andet end de ting, den anviser at være ulig-den-selv. Som sådan er tingene *forskellige*, dvs. der er forskel *imellem* dem. Men dette mellem-værende konstitueres bare, idet *sær-heden* drages ud af *sær-ligheden*. Særheden er det, ved hvilket én ting er forskellig fra andre ting.

Tingen er åben for *genkendelse*. Ikke blot som *den* ting til forskel fra *andre* - dvs. *lignende* andre - men som det, den selv er. Det, *ved* hvilket tingen genkendes *som* det, den er, er tingens *sær-kende*.

At skabe en ting er at *præge* den. Værket er konstitueret ved den skabende akt. Det enkelte, det særlige værk, er således *sær-præget*. For så vidt særpræget er åbenbart, lader værket sig altså genkende *ved* sit særpræg. Værkets særkende giver sig umiddelbart af værkets særpræg. Værket "ser særpræget ud", fordi det *er* særpræget og åbenbart som sådan.

Det særlige ved produktet er, at det ved produktionens fuldbyrdelse ikke *er* noget særligt, men et artsbestemt abstraktum! Alligevel kan det have sine særheder, om end disse i den automatiserede serieproduktion indskrænker sig til noget nær rum-tidskoordinater.

² Dette begreb 'lig-sig-selv' angives ikke ved udsagn af formen 'A=B' eller 'A=A'. At Fichte overhovedet kan tiltræde den transcendentale *tilbagegang* fra udsagnet 'A=A', skyldes, at denne identitetsforestilling *kommer efter* det, som vi her søger at forstå ved begrebet 'lig-sig-selv'.

Men, spørges det, blev sær-heden ikke netop konstitueret ud fra sær-ligheden? Jo, men idet produktionen ved sin fuldbyrdelse efterlader produktet til forefindelse, og idet produktet *er* det, som forefindes, bliver særligheden også reduceret til det, hvoraf særheder kan udtrages. Hammeren er en hammer, og det "særlige" ved *den* hammer er, hvad den er til forskel fra andre og lignende ting: fra en anden hammer.

Den producerede ting er - stadig ved produktionens fuldbyrdelse - forskellig fra andre ting og *sær-kendes* ved sine åbenbare sær-heder. Produktet kan se sær-præget ud - ja, et sådant udseende kan under avancerede tekniske forudsætninger høre med til produktet. Det ser sær-præget ud, men er det ikke.

Når den skabende akt er fuldbyrdet i værket, træder *skaberen* det velkendte "skridt tilbage" og betragter - genkender - værket i dets *selv-stændighed*. At skaberen lader værket stå-i-sig-selv, er fuldbyrdelsens sandhed.³ Med denne sandhed er der allerede noget at se - og at se bort fra. Tingen står der som skabt *til...*, men netop som sådan er det også muligt at se bort fra den som *skabt*. Dét er imidlertid kun den ene side af sandheden. Det er *skaberen*, der lader værket stå-i-sig-selv. Idet han bevilger værket selvstændighed, forlader han værket. Men værket forbliver hans værk, fordi det allerede ved konstitueringen *er* hans værk. Værket står der som skabt til... og som skabt af... Den skabte tings historie er allerede "begyndt", idet skaberen giver sig i kast med frembringelsen, men kun fordi den skabte tings historie også er skaberens historie. Dette 'også' udtrykker ingen sideordning af to størrelser, der således skulle relatere sig til hinanden i den skabende akt. Både værk og skaber *er* først, idet akten er bragt til det udfald, der er konstitutivt for værket *som skabt* og for skaberen *som skaber*. Fuldbyrdelsens sandhed er, at skaberen lader værket stå-i-sig-selv, og at værket lader skaberen træde tilbage *som skaber*. Fuldbyrdelsens sandhed er, at værk og skaber overlader hinanden aktens tildragelse som *egen* historie.

I og med den skabende akt deler værk og skaber historie. Ethvert 'i-og-med' må tænkes under et, men kan undertiden belyses ved sine aspekter: "i-" og "-med". I akten fuldbyrdes værket som værk og skaberen som skaber. Værkets fuldbyrdelse som værk er *ét* med skaberens fuldbyrdelse som skaber i den strenge forstand, at værk og skaber overhovedet først er, idet akten er bragt til udfald. Men *med* akten sker en deling: fuldbyrdelsens sandhed er netop, at værk og skaber overlader hinanden aktens tildragelse som egen historie, dvs. fuldbyrdelsen sker, idet værk og skaber bliver til to, som deler historie. Værk og skaber stammer fra den samme akt. Og stammen forgrener sig med aktens fuldbyrdelse.

Skaberen træder et skridt tilbage: hans *første* skridt *som skaber* af dette værk. Skaberen træder *tilbage* fra værket, men tager derved *som sig selv* det *næste* skridt: det skridt, der leder *frem* i åbningen mod en anden horisont, dvs. mod horisonten for noget andet end *denne* frembringelse.

At værket således, idet det lader skaberen *træde tilbage*, allerede lader ham *træde videre*,

³ Fuldbyrdelsens sandhed er den tildragelse, at værket af-sløres som værk. Denne - oprindelige - betydning af 'sandhed' er velkendt fra Heideggers forfatterskab. I vor sammenhæng er det værd at påpege, at man i moderne omgangssprog netop taler om "afsløringen" af et kunstværk eller et monument. Sandheden er dog her blevet en institutionaliseret begivenhed - skaberen træder ikke tilbage i arbejdstøjet, men træder op i søndagstøjet!

betyder, at det stiller ham *selv fri* til at *ved-stå* den skabende akt. At skaberen vedstår akten, betyder ikke, at han optager den i sit curriculum vitae, indrømmer dens faktum overfor sig selv, venner og fjender, aflægger rapport eller gør sig forestillinger om den, etc. Alt dette kan for så vidt være "symptom" på, at han vedstår akten; i øvrigt også på noget ganske andet, sågar det stik modsatte. At skaberen vedstår akten, betyder, at han *selv* træder videre *som skaber*.

Dette er imidlertid bare *muligt*, for så vidt skaberen allerede træder *tilbage* som sig selv, dvs. allerede er sig selv *i* fuldbyrdelsen af den skabende akt. Allerede at være sig selv *i* fuldbyrdelsen af akten: det er slet og ret at være sig selv *i* akten. Altså *bliver* skaberen bare sig selv som skaber, for så vidt han *er* sig selv *i* akten. Akten fuldbyrdes *i* værket. Idet skaberen er sig selv *i* akten, er aktens fuldbyrdelse *i* værket ét med skaberens egen fuldbyrdelse som sig selv.

Fuldbyrdelsens sandhed er, at skaberen lader værket stå-i-sig-selv som skabt, og at værket lader skaberen træde tilbage som skaber. Tingen *står* der *uden videre*. Skaberen *træder faktisk videre*, idet han træder tilbage. For så vidt han gennem akten er blevet sig selv som skaber, træder han selv videre som skaber. At træde videre er nødvendigvis at træde *videre til*... Værket står som fuldbyrdet værk uden videre fuldbyrdet til... Skaberen træder som fuldbyrdet skaber videre til fuldbyrdelse af... Til fuldbyrdelse af hvad? Til fuldbyrdelse af sig selv - så meget kan vi sige. Opgaven, fordringen, arbejdet kender vi ikke. Enhver fuldbyrdelse af eksistensen er en fuldbyrdelse "indtil videre". Skaberen - skaberen som eksistens - fuldbyrdes bare som sig selv *i* friheden til at *blive* sig selv. Der er altid et næste skridt.

Idet mennesket bare er sig selv *i* friheden til at blive sig selv, og bare kan blive sig selv, for så vidt det allerede er sig selv, er det også bare sig selv, for så vidt det *er-blevet* sig selv, dvs. for så vidt det til enhver tid er udfaldet af en konstituerende akt. At tage et *skridt* er at afskridte et *sted*. Således konstitueres mennesket selv som til-stede-værende. At der altid er et næste skridt, betyder da, at mennesket selv går *sin* vej, idet det *er* denne vej, dvs. allerede er den vej, det er gået.

Men den vej, et menneske går, leder bare *i* næste skridt *frem* *i* åbningen mod en *anden* horisont, for så vidt den vej, mennesket er gået, netop er *lagt bag*. Idet mennesket af-skridter stedet, indfinder det sig allerede på stedet, færdig til at tage det næste skridt. Netop således er mennesket stillet fri til at vedstå den vej, det er gået. Det er klart nok muligt at tage det næste skridt på den blotte færdighed dertil. Den foreliggende opgave lader sig vel løse uden henblik på den tilbagelagte vej. Det skridt, et menneske er færdig til - er fri til, formår - at tage, tager det dog bare som sig selv *i* skyldighed til den vej, det er gået, dvs. idet det vedstår vejen som sin *grund*.

Menneskets frihed overhovedet *skyldes* dets grund. At mennesket overhovedet er blevet til, skyldes ikke en akt, mennesket *selv* har taget del *i*. At mennesket overhovedet "er-sendt på vej", skyldes ikke et skridt, mennesket selv tager undervejs. Dersom mennesket tænkes konstitueret som en "ting" med friheden som særpræg, da er mennesket skabt. At mennesket *er skabt*, betyder ikke eo ipso, at der "er" en skaber. Menneskeslægten *er* først, idet skabelsesakten er bragt til det udfald, som er konstitutivt for mennesket som skabt og for skaberen som skaber af mennesket. Menneskeslægten kender derfor bare til sin egen skabelse gennem beretninger, der ikke er dens egne; og den kender intet til den verden, hvori mennesket "først" delte historie med sin skaber. Metafysikken har intet at sige *i* dette spørgsmål. Den levende Gud må tænkes som skaber, ikke som producent: når metafysikken føres til ende, når mennesket helt og fuldt forestiller sig Gud som

skaber, når den således ganske har gjort ham til producent, *da* råber de: "Gud er død!". Spørgsmålet til grunden melder sig "først" i angsten, hvor mennesket netop står på sin grund, idet det fører grunden selv tilbage til af-grunden.

En vej leder bare *frem til...*, idet den fører *igennem...* Den vej, jeg selv er gået, leder bare frem "hertil", idet den *fører* igennem, hvad jeg er *gået* igennem. Hvad et menneske selv er blevet fri til - kan, formår - *skyldes*, hvad det har gennemgået.

Idet mennesket selv *er* den vej, det er-gået, *med-fører* det, hvad denne vej fører igennem. At gennem-gå eller gennem-føre er den oprindelige betydning af ordet 'erfare'. Det medførte gennemførte vil vi da kalde *erfaring*. At et menneskes kunnen *skyldes*, hvad det har gennemgået, betyder da: et menneske kan bare, hvad det er blevet *erfaren-til* [hvad det gennem erfaringen er bragt til]. Skaberen kan sin kunst, for så vidt han er kommet til at kunne den, dvs. for så vidt han er erfaren-til den.

Skomageren kan lave et par sko. Det har han ikke altid kunnet. Han har ikke altid på sin vej kunnet slå ind på den vej, der allerede som forskrift for den skabende akt leder til værket: et par sko. Han har lært det af en, der allerede var skomager og således kunne vejlede ham. En an-fører, en vej-leder, kaldet en *mester*. Mester kan sin kunst og kan derfor gå i forvejen. Mester kan dels vise ham, hvor vejen begynder: hvad man først må have og have i orden, *før* man begynder at lave et par sko. Dels vise ham "selve" vejen; vejen viser nemlig ikke selv på ethvert sted, hvad der er det næste skridt at tage - ja, hvad der overhovedet er et fremskridt. Lærlingen kan endnu ikke kunsten - dvs. den kunst, mester kan - men han er erfaren til at følge mester og derved lære vejen, fremgangsmåden, at kende, eksempelvis lære, hvordan man laver et par sko.

Idet lærlingen netop går *sin* vej under mesters vejledning, *gennem-går* han en skomagers *uddannelse*. Idet lærlingen har lært vejen at kende og selv kan gå den, er uddannelsen fuldbyrdet: lærlingen er blevet skomager. Fuldbyrdelsens sandhed er, at uddanneren lader den uddannede træde *frem* som uddannet, og at den uddannede lader uddanneren træde *tilbage* som uddanner. Fuldbyrdelsens sandhed er, at den uddannede og uddanneren overlader hinanden uddannelsesaktens tildragelse som fælles og egen historie.

Så vidt er sandhedens "form" den samme, som lod sig tilskrive den skabende akt. Den lader sig i det hele taget tilskrive enhver akt, i og med hvilken menneske og menneske eller menneske og ting deler historie. *Fuldbyrdelsens sandhed er erfaringens sandhed*.

Den uddannedes fuldbyrkelse som uddannet er ét med uddannerens fuldbyrkelse som uddanner. Men fuldbyrkelsen sker, idet den uddannede og uddanneren bliver til to, som deler historie. Med de to er det da som med værk og skaber: de stammer fra den samme akt, og stammen forgrener sig med aktens fuldbyrkelse.

Både den uddannede og uddanneren træder selv videre som to, lige som de er to, der tiltræder akten. Sådan er det, når mennesker gør noget sammen. Men det særlige ved uddannelsesakten er, at den ene part tiltræder akten som mester, fordi han er skomager, mens den anden part tiltræder akten som lærling, fordi han ikke er skomager. Idet mester vejleder lærlingen - leder ham frem dertil, at han kan lave et par sko uden vejledning - deler han sin kunnen med ham. Når uddannelsen er gennemført, er den uddannede således ikke læggere mesterens lærling: han er blevet skomager. Uddanneren er ikke længere lærlingens mester, men han er forblevet - han er stadig - skomager og

skomagermester.

Uddanneren træder tilbage som uddanner, idet han lader den uddannede træde frem som uddannet: skomagermesteren kalder den uddannede frem som sin svend. En svend er "en, der hører til ens egne" (etym.). Hvad vil det sige? En skjorte, der hører til ens egne skjorter, kalder man "sin skjorte". Formaliseret: en..., der hører til ens egne..., kalder man "sin svend". Men hvad skal vi da i svendens tilfælde indsætte på de tomme pladser i formlen? Sådanne spørgsmål spørger alene til det kaldte og forbi den akt, der konstituerer det kaldte kaldelsen.⁴

I kaldelsen er svenden blevet svend, idet han netop af sin mester kaldes svend. Og kaldelsen er allerede en frem-kaldelse, idet den lader svenden træde frem som svend. Han kunne vel også kaldes frem af sin mester som skomager ved, at denne tildelte ham et prædikat på sine færdigheder, et afgangsbetragning? Muligt, men idet han kaldes frem og træder frem som *svend*, meddeles han og bekræftes han i sit skomagerskab *som hørende til et fællesskab*. I og med mester kalder ham frem som svend, lader han ham indskrive som "en, der hører til *vore* egne". Og i og med han kalder ham frem som *sin* svend, lader han ham indskrive som "én, *jeg* har gjort til en af *vore* egne". Mester har selv engang lært at lave sko hos en skomager. Fællesskabet er altså et fællesskab af folk, der kan den samme kunst, idet de er fælles om at have lært den.

At dele historie er - yderst formalt - at have del i samme skete. Uddanneren og den uddannede har således del i samme skete: uddannelsesakten. Og det er først med aktens fuldbyrdelse, at de bliver til to, der kan gå "hver til sit" som uddanner og uddannet med del i samme skete. Altså hedder det om dette skete: det skete mig, fordi det skete os; og det skete dig, fordi det skete os.⁵ Fuldbyrdelsens sandhed sker, idet mester kalder den uddannede frem som svend. At være lydhør over for denne kaldelse er allerede at tilhøre et fællesskab. Men mester kalder på fællesskabets - skomagerkunstens - vegne. Vi får da: Kaldelsen er sket *dig*; men at du er blevet en af *vore* egne, er noget, som er sket *os*.

Tingsliggørelsen - tingsliggørelsen af mennesket - er almindeligvis genkendt som et rodfæstet onde i det moderne produktionssamfund, og dens om-sig-griben påpeges ofte som en trussel eller som tegn på noget truende rettet imod selve den menneskelige tilværelse på jorden. Digtere har længe skrevet på eller ud fra en erfaring af tingsliggørelsen, filosoffer har skrevet om den, historikere - især af marxistisk tilsnit - har forsøgt at forklare dens opkomst og dominans.

Det onde ved tingsliggørelsen af mennesket ligger i, at mennesket ikke *er* en ting og således gøres til - pålægges at være - noget andet end det, det er. Men er det alene dét, man finder ondt ved tingsliggørelsen? Guddommeliggørelsen af mennesket er af samme "form" som tingsliggørelsen, men har alligevel et pænere omdømme, hvilket antagelig ikke blot skyldes, at det guddommelige så

⁴ Det sprog, som er i brug i det, som kaldes sprogbrug, holder på en måde sproget for et produkt, idet tingene praktisk taget kaldes, hvad de nu engang hedder, dvs. de kaldes uden henblik på kaldelsens virkelighed og mulighed. Når sproget fuldt og helt er blevet kommunikationsmiddel, når vi kalder *den* ting det *samme*, alene "fordi" alternativet er upraktisk, når det særlige ved ordet alene er dets *forskel* fra andre ord, *da* er det bare børn og digtere, der kender kaldelsen!

⁵ Ikke uden videre: det skete mig, fordi det skete dig. Men: det skete mig, fordi det skete os, idet det skete dig. Det, som skete dig, skete mig *som* noget, der skete os.

vel som det guddommeliggjorte har status af rariteter. Bevares, hvor og når guddommeliggørelsen af mennesket har været eller er en menneskelig mulighed, er den almindeligvis sket i utide. Og det fortælles, at det guddommelige selv, personificeret i guderne, griber sanktionerende ind imod guddommeliggørelsen, lige som menneskene selv forbyder den. Men både fortællingen og forbuddet *sker* først og fremmest, fordi det guddommelige i den udstrækning det genkendes, nyder menneskenes agtelse og frygt. Guddommeliggørelsen i utide er en krænkelse af det guddommeliges værdighed.

Således skulle da også tingene rejse sig i protest mod menneskets tingsliggørelse. Men det gør de ikke. De er stumme og viljeløse. De er "bare" ting, som det hedder.

Det er naturligtvis dét, der er den afgørende forskel imellem guddommeliggørelsen og tingsliggørelsen: Den første pålægger mennesket en højere værdighed, den anden pålægger det en lavere. Hvem har ikke som barn haft en skjorte at vokse i? Og hvem har ikke hørt om det sunde pædagogiske princip, at agtværdigheden trives og vokser med agtelsen? Tingsliggørelsen er værst, fordi den gør mennesket til noget andet, noget mindre og noget mindre værdigt, end mennesket egentlig er.

Imidlertid er *begrebet* om menneskets tingsliggørelse bare historisk muligt, hvor mennesker erfarer tingsliggørelsens mulighed eller virkelighed. Erfaringen kommer bare til orde, når der *er* en erfaring. For at befrygte menneskets *reduktion* til en simpel ting, må man allerede have set en vis lighed imellem menneske og ting. Det er forvekslingen i øje og handling, man frygter for - og i vort samfund med godt belæg i erfaringen. Mennesker kan med en bestemt form for gyldighed holdes for ting - men ikke vice versa. Mennesker og ting kan i visse sammenhænge holdes for at være hinanden lig - men mennesker er noget mere, først og fremmest noget mere, end ting.

"...ein Ding und *nur dies*. Nur?"⁶ Det er Heideggers fortjeneste at have påvist og betonet, at den tidsalder, der er henvist til at reflektere menneskets fornedrelse til ting, i selve refleksionen røber, at også tingene holdes for "mindre", end de egentlig er. Det er fristende at karakterisere dette forhold som en "tingsliggørelse af tingene". Heri er selvfølgelig ingen trøst at finde. Tingsliggørelsen af mennesket betyder stadig menneskets reduktion til ting i betydningen "genstand" eller "brugsting", hvad enten også tingene dybest set er noget andet og mere eller ikke. Men vi må vel spørge, om de to reduktioner i deres mulighedsbetingelser, i deres opkomst og udfoldelse er uafhængige af hinanden. Hvem tror det? Men da må vi også spørge videre efter arten af afhængighed dem imellem.

Det er velkendt, at tingenes ophøjelse kan ske på bekostning af menneskelig værdighed. Det sker, når mennesker påfører tingene en menneskelig værdighed. Det kaldes fetichisme. Marxisterne er ivrige og ofte skarpsindige kritikere af fetichismen i dens mange antræk i det borgerligt-kapitalistiske samfund. Men i bestræbelserne på afmystificering har de i vid udstrækning taget del i den reduktion af tingsligheden, der formentlig er fetichismens forudsætning. Marx selv er ikke særlig interesseret i ting, i tingenes særpræg og mangfoldighed: Tingene er objektivt set midler for menneskelige gøremål, og deres udformning er alene relevant i et teknologisk rum. Ud fra sådanne "materielle" bestemmelser når Marx vidt, men i sin iver for at meddele en konception af menneskelig frigørelse finder han det nødvendigt at reducere tingsligheden til den blotte tjenlighed.

⁶ Martin Heidegger: "Bauen Wohnen Denken", i *Vorträge u. Aufsätze*.

Hænger frihed og tingslighed virkelig sammen på denne måde? Er det uvæsentligt - eller lige frem farligt - for den menneskelige frihed, at ting betyder, forsamler, taler og tier?

Hermed afsluttes de første skitser af en uklar vision, der går ud på, at menneskenes værdighed er åbenbar, i den grad tingenes værdighed er åbenbar. Det må da betones i samme åndedrag, at ting er noget *ganske andet* end mennesker, og at den enes værdighedsform følgelig ikke kan tænkes som en transformation af den andens. At ligheden imellem mennesker og ting på denne måde "skrumper" ind, betyder ikke, at samhørigheden bliver mindre. Tværtimod. Idet det bliver klart, at ting er noget ganske andet end mennesker, aner vi også, at de to til og med behøver hinanden for at bringe væren til verden.⁷ Det hedder da også: Menneskets samhørighed med andre mennesker er åbenbar som en samhørighed imellem lige, i den grad menneskets samhørighed med tingene er åbenbar som en samhørighed imellem mennesket og noget ganske andet.

Den, som uddrager en morale af "Om frembringelser", er ikke gået helt galt i byen, når han tyder teksten derhen, at ord som skæbne, ære, skyld og andre lignende, aktuelt belastede ord må lastes om, så de kan komme til at sige det væsentlige.

⁷ Se Carl Erik Kühl: "Indsigtens topologi".